

МАГАБГАРАТА

МАГАПРАСТХАНИКАПАРВА, АБО

КНИГА ПРО ВЕЛИКИЙ ВІДХІД

КНИГА СІМНАДЦЯТА

Переклад з російської котрогось за виданням перекладу з санскриту Я.В. Василькова та С.Л. Невелевої

Розділ 1

Джана меджайя спитав:

Що вчинили пандави, почувши таке про битву на палицях між врішніями і андхаками, коли Крішна відправився на небеса?

Вайшампаяна відповів:

Ледве почувши про велике побоїще врішніїв, цар-каурава Юдхіштхіра спрямував свої думки до відходу з цього світу і звернувся до Арджуни з такими словами: «Час спалює всіх істот, о велемудрий, і ти повинен бачити: я міркую про те, щоб залишити справи!». Коли так було сказано, Арджуна Каунтейя, відважний, вигукнув: «Час! Час!», — погодившись із тими словами старшого брата. Довідавшись думку Арджуни, Бгімасена й близнюки Сахадева і Накула підтримали те, що вимовив Савьясачин. Потім, наказавши Юютсу, з бажання дотриматися своєї дхарми, Юдхіштхіра, ідучи, передав всю повноту влади цьому синові вайшї. Присвятивши на царство у своїй країні Парікшита, змучений скорботою цар, старший серед пандавів, звернувся до Субхадри: «Син твого сина стане царем куру, царем же нащадків Яду поставлений уцілілий у побоїщі Ваджра. Парікшит буде правити у Хастінаपुरі, а Ядава — у Шакрапрастсі. Хай буде збережений тобою цар Ваджра і хай не подумаєш ти про суперечне дхармі!». Сказавши так, Цар дхарми Юдхіштхіра, вірний душею дхармі, разом з матерями тих, які впали на полі прі, невпинно роблячи узливання води на згадку про мудрого Васудеву (*Крішну*), про старого свого дядька, про Раму, й інших героїв, приніс їм усім, як покладено за звичаєм, поминальні жертви. Подарував він головним серед двічінароджених дорогоцінні камені, одяг, селища, коней, колісниці, жінок, а також сотні тисяч корів і, виявивши повагу Кріпі, вибраному наставником за розуміння мети, кращий між бгаратів віддав йому Парікшита в учні. Потім Юдхіштхіра, царствений ріши, скликав усіх своїх підданих і повідав їм про усе, що він мав намір зробити. Однак, вислухавши його слова, міський і сільський люд не виказав радості тим його словам, сповнений сильною тривоги у душі. «Не слід робити цього», — говорили вони володареві людей, але цар, який осяг закон повороту Часу, їх не послушався. Попрощавшись із городянами і селянами, вірний душею дхармі, він спрямував свої помисли до того, щоб покинути цей світ, як і брати його. І ось, той цар кауравья Юдхіштхіра, син Дхарми, зняв зі свого тіла прикраси і одягнувся в кору. Бгіма, Арджуна, двоє близнюків і славна Драупаді — всі вони теж прикрили тіло корою, о володарю людей! Наказавши зробити за звичаєм останнє жертвопринесення, о туре-бгарато, бики-мужі, відпустивши вогні на воду, всі разом рушили в дорогу. Й тут заридали всі жінки, побачивши, як їдуть п'ятеро мужів-турів, а шостою була Драупаді, — так колись уходили вони в ліси, переможені кауравами, під час гри в кості. Знаючи рішення Юдхіштхіри і пам'ятаючи про загибель врішніїв, радість відчували всі брати з приводу відходу зі світу. Брати йшли вп'ятьох, шостою була Драупаді Крішна, сьомою — собака. Юдхіштхіра-цар сьомим залишав Місто слона, а слідом за ним довго ішли всі містяни та мешканці жіночих світлиць. Ніхто не міг сказати йому: «Вертайся!». І ось повернули назад усі люди, мешканці міста. Кріпа й інші залишилися поруч з Юютсу. Улупі, дочка змія, о кауравьє, увійшла у води Ганги. Читрангада пішла в місто Маніпуру. Інші ж з матерів, які залишилися, перебували біля Парікшита. Між тим, великі духом пандави й славна Драупаді, о кауравьє, які прийняли обітницю посту, ішли, повернувшись лицем до сходу. Великі духом, віддаючись Йозі, бажаючи осягти дхарму зречення від світу, проминули вони багато країн, річок, морів. Першим ступав Юдхіштхіра, слідом за ним — Бгіма, далі — Арджуна, а потім один по одному — близнюки. Останньою, о кращий з бгаратів, ішла стрункостанна Драупаді Шьяма (*чорна*), найпрекрасніша з жінок, з очима, подібними до пелюсток лотосу. Слідом за пандавами, що відправилися в ліси, самотньо чвалав собака. Поступово ті герої наблизилися до океану Лаухітъя, зборищу вод. Завойовник багатств Арджуна, із властивим йому прагненням до скарбів, о великий царю, не залишив чарівний свій лук Гандіву й два невичерпних сагайдаки. Там побачили вони Агні, який вивищувався перед ними, немов гора, перепиняючи їм шлях. Став він навіч у людській подобі. Бог Семипроменистий так сказав пандавам: «О сини Панду, герої! Знайте, що я — Павака. О Юдхіштхіро міцнорукий! О Бгімасена, згубнику недругів! О Арджуно, і ви, о герої, сини Ашвінів! Послухайте мої слова. Я — Агні, о кращі серед куру, і мною, завдяки силі Арджуни і Нараяни був спалений ліс Кхандава. Нехай вступить у ліс ваш брат Пхалгуна, залишивши Гандіву, найвеличнішу зброю, бо немає в ньому нині жодної потреби. Чакра-скарб, яка знаходилася у Крішні, великого духом, зникла, але з часом вона повернеться в його руку. Гандіва ж, найкращий з луків, який колись було мною отримано для Партхи від Варуни, нехай буде знову віддано Варуні». Тоді всі брати попросили Завойовника багатств це виконати, і він кинув у воду той лук і два невичерпних сагайдака. Агні, о кращий між бгаратів, негайно зник, а герої пандави рушили в дороги,

повернувшись обличчям на південь. Потім, північним берегом солоного океану пішли вони, о тигре серед бгаратів, у південно-західний бік. Далі, знову повернувши, тепер уже в західному напрямку, побачили вони Двараку поглинену океаном. Маючи намір завершити обходження землі по колу прадакшини, кращі серед бгаратів, йогини, які дотримуються дхарми, рушили в дорогу, знову повернувши на північ.

Так вістить розділ перший в Магапрастханікапарві великої Магабгарати.

Розділ 2

В айшампаяна сказав:

І ось вони, відаючись Йозі, приборкавши себе, досягли північної країни і побачили могутню гору Хімаван. Минувши цей хребет, побачили вони піщане море і перед ними постала велика гора Меру, краща серед гір. Ішли вони швидко всі разом, йогини, які дотримуються дхарми, але тут для Яджнясені перервалася Йога, і впала вона на землю. Побачивши, що та впала, велесильний Бгімасена, дивлячись на Яджнясені Драупаді, сказав Цареві дхарми: «Жодним чином, о згубнику недругів, царська дочка не поступалася дхармою, так у чому ж причина, о царю, що Крішна впала на землю?».

Юдхіштхіра мовив:

Особливо сильною була її прихильність до Арджуни, Завойовника багатств, тому тепер вона пожинає плоди її, о кращий серед мужів!

В айшампаяна вів далі:

Із цими словами, навіть не глянувши на неї, цар — син Дхарми, вірний дхармі чоловік-бик, премудрий, рушив далі, поринувши в самозосередження. Потім упав додолу мудрий Сахадева, і бачачи, що той упав, Бгіма звернувся до царя Юдхіштхіра: «Чому впав на землю син Мадрі — той, хто самовіддано прагнув служити нам усім?».

Юдхіштхіра мовив:

Вважав він, що немає нікого, хто був би рівним йому в мудрості, і через цю оману впав мертвим той царський син.

В айшампаяна продовжив:

Із цими словами, залишивши Сахадеву, каунтейя Юдхіштхіра разом з іншими братами і собакою рушив далі. Побачивши, що впала на землю Крішна, що упав Сахадева Пандава, звалився додолу, змучений, герой Накула, улюблений рідними. Коли впав герой Накула, прекрасний виглядом, знову сказав Бгіма цареві: «Генде і брат Накула, прихильний нерушимій дхармі, вірний своєму слову, той, кому у світі немає рівних красою, теж упав на землю». У відповідь на ці слова Бгімасени Юдхіштхіра, кращий з усіх наділених розумом, вірний дхармі, сказав щодо Накули: «Немає нікого, рівного мені красою!» — так здавалося йому. — «Лише я один вище всіх!» — от що було в нього на думці. Тому і упав мертвим Накула. Тож рушай далі, Врікодари, бо що кому призначено, о герою, те він і отримає неодмінно!». Бачачи, що ті впали додолу, слідом упав, змучений горем, Пандава Білокінний, згубник героїв-недругів. Коли впав, умираючи, той нескоримий чоловік-тигр, запалом подібний Шакрі, Бгіма сказав цареві: «Я не пригадаю за ним, великим душею, навіть випадково вимовленої неправди, так чийми ж підступами він повалений на землю?».

Юдхіштхіра мовив:

«За один день міг би я спопелити недругів!», проказував бува Арджуна, але, вважаючи себе героєм, він не виконав цього, тому і впав мертвим. На всіх лучників зверхньо дивився Арджуна, але, якщо бажаєш досягти успіху, треба робити те, що говориш.

В айшампаяна провадив:

З такими словами рушив цар Юдхіштхіра далі, і тут упав Бгіма. Упавши додолу, Бгіма гукнув до Царя дхарми Юдхіштхіра: «О царю, подивися — і я, твій улюбленець, упав. З якої ж причини це сталося — скажи, якщо знаєш?!».

Юдхіштхіра мовив:

А ти їв понад усяку міру і похвалявся життєвою силою, на інших не дивлячись, тому і впав додолу.

В айшампаяна вів далі:

Сказавши так, міцнорукий Юдхіштхіра рушив, не оглядаючись, далі, і лише один собака, про якого я багато разів казав тобі, йшов слідом за ним.

Так вістить розділ другий в Магапрастханікапарві великої Магабгарати.

Розділ 3

В айшампаяна продовжував:

Тут з'явився Шакра, оголошуючи гуркотом колісниці все навколо — і небо, і землю, і звернувся до Партхи: «Піднімайся до мене!». Але Юдхіштхіра, Цар дхарми, бачачи, що впали його брати, змучений горем, вимовив, звертаючись до Тисячоокого Індри: «Упали брати мої, так нехай і вони зійдуть сюди разом зі мною, бо без братів я не бажаю йти на небо, о володарю богів! І нехай піде разом з нами, о нищителю ворожих фортець, найніжніша, гідна щастя царська дочка Драупаді. Нехай погодишся ти із цим!».

Індра мовив:

Ти побачиш усіх братів своїх і синів: пішли вони раніше за тебе на третє небо, всі разом із Крішною Драупаді, тому не засмучуйся, о туре-бгарато! Вийшли вони, о туре-бгарато, залишивши своє людське тіло, ти ж досягнеш неба в цьому тілесному вигляді, немає сумніву.

Юдхіштхіра мовив:

Цей собака, о володарю майбутнього і минулого, був постійно вірний мені, тому нехай іде він разом зі мною — у тому, я вважаю, моя подяка йому.

Індра сказав:

Знайшов ти нині, о царю, безсмертя і подобу мені, а також повний успіх, велику славу і небесні блага, тож залиш собаку — у тому немає віроломства.

Юдхіштхіра мовив:

О гідний Тисячоокій! Не личить гідному робити настільки негідне, зле діяння. Ні до чого мені знаходження щастя, якщо заради цього я повинен покинути того, хто мені вірний.

Індра мовив:

Немає у світі небес місця тому, хто приходить із собакою, бо тоді те, що накопичено за допомогою жертвоприносин, несуть демони «обійняті люттю». Тому дій обдумано, о Царю дхарми! Залиш собаку — в тім немає віроломства.

Юдхіштхіра сказав:

Кажуть, що відректися від того, хто тобі відданий, — гріх безприкладний, у світі порівнянний хіба з убивством брахмана. Тому нині я нізащо не покину його, о Махендро, навіть в ім'я свого власного блага.

Індра мовив:

Якщо собака лише гляне на залишене відкритим жертовне підношення або на те, як воно віддається вогню, «обійняті люттю» тягнуть його геть. Тому кинь цього собаку і, якщо кинеш його, знайдеш світ богів. Покинувши братів і улюблену Крішну, цим своїм діянням, о герою, ти знайшов світ небес, так чому б тобі не залишити тепер собаку? Ти ж коливаєшся нині перед повним зреченням від живих.

Юдхіштхіра сказав:

Немає ні розлуки, ні зустрічі для смертних, коли вони померли, — таке правило, що діє у світах. Я не маю сил повернути їх до життя, тому і залишив їх, чого не зробив би, будь вони живі. Відмовити тому хто прийшов за заступництвом, убити жінку, викрасти надбання брахмана, зрадити друга — усі ці чотири гріха, о Шахро, на мою думку, рівні одному — зреченню від того, хто тобі відданий.

Вайшампаяна продовжив:

Вислухавши слова Царя дхарми, володар Дхарма прийняв свій власний вигляд і, сповнений радости, звернувся до Юдхіштхіри, Індри людей, з ласкавою і хвалебною промовою: «Ти народився, о Індро царів, успадковуючи образ дій батька, його мудрість і жаль до всього суцього, о бгарато! І колись у Двайтавані, я випробував тебе, сину мій, коли брати твої відправилися на пошуки води й були вбиті. Бажаючи виявити рівне ставлення до обох своїх матерів, ти відрікся тоді від двох своїх братів — Бгіми і Арджуни та побажав повернути до життя Накулу. Вірний тобі цей собака, тому ти відрікся від божественної колісниці, тож немає тобі нікого рівного на небесах, о володарю людей! Тому, зберігши своє тіло, о бгарато, кращий серед бгаратів, знайшов ти світи нетлінні — чудовий шлях незрівнянний». І слідом за тим Дхарма, Шакра й марути, обидва Ашвіна, боги та божественні ріши, звівши на колісницю Пандава, рушили в путь на своїх віманах, а з ними — сіддхи, що рухаються за бажанням, усі — чисті, милостиві, праведні в словах, думках і діяннях. Стоячи на тій колісниці, цар, продовжувач роду Куру, стрімко злетів угору так, що полум'ям охопило землю й небо. Тоді Нарада, знавець усіх світів, великий у слові та великий у подвижництві, стоячи серед богів, голосно вимовив такі слова: «Скільки не є царствених ріши, усі тут стали вони, і цар куру піднімається серед них, затьмарюючи всіх своєю славою. Осягнувши світи славою, запалом, він, осередок чесноти, з'явився сюди у тілесному вигляді, і не чули ми щоб так було з кимось іншим, крім Пандава». Вислухавши мову Наради, цар Юдхіштхіра, вірний дхармі, вимовив, звертаючись до богів і своїх прихильників-царів, такі слова: «Благо те або ж зло, але місце моє нині серед братів моїх і тільки туди де вони, хочу я потрапити, а інших світів не бажаю». Вислухавши мову царя, цар богів Індра, нищитель твердинь, миролюбно відповів Юдхіштхірі: «Залишайся на цьому місці, о Індро царів, воно завойоване твоїми благами діяннями! Невже тебе і тепер тягнуть людські прихильності? Досяг ти вищої досконалості, як ніяка інша людина, а для братів твоїх це місце недосяжне, о радосте куру! То людська природа в тобі говорить, о володарю людей! Але подивися — це небо, тут перебувають божественні ріши й сіддхи, мешканці третього неба». Але мудрий Юдхіштхіра знову звернувся до володаря — Індри богів у відповідь на його слова з такими сповненими важливого змісту словами: «Без них я не витримаю перебування тут, о нищителю дайтеїв! Я бажаю потрапити туди, куди пішли брати мої, де перебуває моя мила Драупаді — велика Шьяма, наділена мудрістю й чеснотою, краща серед жінок».

Так вістить розділ третій в Магапрастханікапарві великої Магабгарати.

КІНЕЦЬ КНИГИ СІМНАДЦЯТОЇ